ژیــان وا لە شــوێنێکی دیکە*..
شەرزاد حەسەن

لە دوای ‘راپەڕین’ەوە بە هەمیشە سەدا و وتاری زاڵ لەسەر دەکرمە بوون و گومانکردن ئیشی کردووە و ئاوازی ناسازی دەسەڵاتدارانی ئەمە لەوەوە سەرچاوەی گرتووە کە دەنگی هەموو کەسێک یان گروپ و لایەنێک کە ئەگەر بەرهەڵستکار و نا-قایل و ڕەخنەگر بووبێت سەبارەت بە واقیعی رامیاری و ئابووری و کۆمەڵایەتی، یاخود ڕەخنەی خۆیان ئاڕاستەی چۆنییەتی حوکمڕانی حیزبەکان بکەن کە نوقمن لە گەندەڵی و بێ مۆڕاڵی، هەر پرسیارکردنێک لە راستی و ڕەوابوونی ئەو دەستەڵاتە ستەمکارە، وایکردووە کە کەناڵەکانی راگەیاندن و ماس-میدیا بکەونە گەڕ و سەدەها هەقایەتی خیانەتکاری و پلانی دەرەکی و تابووری پێنجەمی ناحەز و لە باربردنی ئەزموونە ساواکەیان دەبەت بە مانشێت و سەروتار و دیبەتی بەتاڵ و بیانوو هێنانەوە بە داڕووخان و شکستی کەی هەیکەل و پەیکەری دەوڵەتداری فشۆڵەی ئەوان، بەئەوەی دان بەو راستییەدا بنێن کە لە ئەزموونی کارکردەی سیاسەت لە ماوەی ئەم (۳۰/ سی) ساڵەدا، ئەوەی سەلماند کە دەستەڵاتدارانی کورد دونیای خۆیان جیا کردەوە لە دونیای ئەو ملیۆنەها مەردمگەلەی کە لەسەر ئەم خاکە دەژین کە دیارە عاشقانی دەستەڵات و عەرشی کەلاوە دیوارێکی زەدە بەند و ئەستووریان بونیاتنا کە ملیارەهای تێدا خەرجکراوە کە ئەوان لە ئەمە داببڕێت، هەتا بەوانەشی کە کەمێکە خۆشگوزەرانن و سەر بە چینی ناوەڕاستن، بەو مانایەی کە گومانی تێدا نییە گروپ و بنەماڵەی میراتگر و دەستەیەکی پادشا ئاساکان کە خواهانە فەرمانڕەوان و لەماندەخۆن وەک ئەوەی مەگەل بین، بە دەرگاوان و وەرزێر و گزیر و کارەکەر و کەنیزەک کۆیلە و و کەی دەست و پەیوەندی ناو کۆشکەکانی خۆیانمان دەشوبهێنن.. بارەکەڵلا یان بارەکەلئیبلیس-و!

ئەوان هەمان ژیانی پادشاکان و شازادەکان دەگوزەرێنن لەسەر حیسابی ئارەقە و فرمێسک و خوێنی ملیۆنەهای بندەست و ستەمدیدە و نەدارای ناو ئەم ئەردوگایەی کە تەلبەندکراوە و ناوی کوردستان-ە یان گورگستانن بەدەر لە خەڵکی خاکەڕا و بندەستی باوک و پاتریارکە کورد-زمانەکان؟ ساڵ دوای ساڵ دونیای سیاسەتبازە سەرمایەدارەکان بە تەواوی دوورکەوتەوە و دیوارێک کەوتە نێوان ئەمە و ئەوان، دڕییەکی گەورەیە بەڵێن لە هەمان جوگرافیادا دەژین و خاوەنی هەمان

مێژوو بین.. مەحاڵە، ئەوان بە تەواوی خۆیان جیاکردەوە و وەکو خواوەندەکان بە تاوێک هاتنە سەر زەمین و تێکەڵ بە ڕەشە خەڵکەکە و عەوام بوون و پاشان چوونەوە ئاسمان و وان لەژێر عەرشی یەزدان و بەهرەمەند لە عەیش و نۆشی بەهەشت ئاسا.. ئەی وا نییە.. مەگەر لای خۆمان بە دەوڵەمەندەکان ناگوترێت خواپێداوەکان؟

هەموو حکومەتێکی پاکزاد پێویستی بەوە هەیە کە ڕێگا بدات هاونیشتمانیانی سەر خاکەکەی خۆیان لە چۆنییەتی فەرمانڕەوایی و دەوڵەتداری پشکی بەشداریان گەورە و بە هەڵمەن بێت و لە خۆشی و ناخۆشیدا هاوبەش بن، بەواتا گەر نان هەیە.. با بۆ هەمووان بێت، گەر نییە.. دەبا هەموومان پێکەوە برسی بین، نیشتمانپەروەری و ڕۆحێکی پارتیزانی و شەرعییەتی شۆرشگێری موڵکی چەند سەرۆک و بنەماڵەیەک و حیزبێک نییە، ئەوەی لە دوای ‘راپەڕین’ەوە کوشندەتر بووە، بە ئەندازەیەک کە ئەو ڕۆحی شۆڕشقانی و پارتیزانەی هەبوو مرد، یان وا ڕاستترە بڵێین: کوشتیان، هەم لەلای کۆنە شۆڕشگێڕەکانی سەردەمی شاخ مردووە و هەم نەوەی بەر لە راپەڕین و دوای راپەڕینیش بە تەواوی تۆرا و ئینتیمای نەما، چونکە بەهەزارەها مرۆقی کورد، گەر نەڵێم ملیۆنەها یە، وەک دەرۆزەکەری بەر قاپی خواپێداو و گەورەکانیان لێهاتووە، کە دیارە ناکرێت داوا لە دەرۆزەکەر و سواڵکەرەکان و بێ لانەکان بکەین خاک و خەڵکی خۆیان خۆشبوێت، یان داوایان لێبکەین نیشتمانی خۆیان لەلا جوان بێت و لە سەروەختی هێرش و پەلاماری دوژمناندا، داوا لە گەداکان و بێماڵەکان بکەین بەرگری لەخاک و نەتەوە بکەن.

دەستەڵاتدارانی کورد لەو (٣٠/سی) ساڵەدا هەرێمی خۆیان جیاکردەوە لەو ڕەشە خەڵکە، لۆرتەکانی/ یان ‘لۆردەکانی’ ناو سیاسەتگەرایی کوردی خاوەنی هەمان قوتابخانە و خەستەخانەو سەیرانگەکانی هەزاران نین، هەمان نان و بەرگ ناخۆن و لەبەرناکەن، لە فرۆکەشدا ‘لەجی’ جیاوازیان هەیە و پەردەیەک لە ئێمەی ڕەشەکی جیایان دەکاتەوە، بەر لەوەی سواری فڕۆکە بن لە (VIP) پشوویەک دەدەن و دەخۆنەوە، لە هەمان ئاهەنگدا بەشداری ناکەن کە هەتا گەر ئێمە تیایدا مەیموونی سەماکەرە بین، گۆڕستانیشیان لەهی ئێمە ناچێت، بگرە بە هەمان نوکتەی ئێمە پێناکەنن، پرسەکان و گریانیشمان لە یەکدی ناچن، قەڵا و قوللەی و کۆشک و تەلار و بارەگای سەرۆکەکان وان لە شوێنی زۆر خۆش و بەند و قایمدا، کە پتر داگیرکردنی ئەو سەیرانگا و هاوینە هەوارانەیە کە «بەعس» نەیتوانی داگیریان بکات، کەچی پێشەوا و سەردارانی کورد بە تەلبەند و شوورای بەند خۆیان لە

هەمووان جیاکردەوە، حەزیان بە ترۆپکی گرد و شاخەکانە، ماڵی هەندێکیان سەدەها دۆنم زەوی و زارە، لەوە دەچێت هەمان هەوا هەڵنەمژن کە «عەوام و مسکێن» هەڵیدەمژن. هەمیشە سوپایەک لە چەکدار و جەببی جام رەش ئەوان لە خەڵکی دوور دەخاتەوە، هەر گومانکردنێک لەو جۆرە ژیانە خواهانە و شاهانەیە کە خەڵکانی دیکە لێی بەهرەمەند نین، لە چاوی ئەوانەوە وەک ئیرەیی و بەغالەت و بێ وەفایی تەماشا دەکرێت، یان رەتکردنەوە و رێزنەگرتنی ئەمەیە بە ئەوان کە حیساب بە ئەو هەموو تێکۆشان و رەنج و خوێنەی سەردەمی بەرخودانی قۆناغی شاخ ناکەین و سپێڵە سک رەشین.

ئەم روانینە چەوتە وەک ئەوە وایە هەموو کوردگەل بە هەتاهەتایە ناچار بێت قەرزی قۆناغی بەرگری و بەرخودانی شاخ بداتەوە، کە تیایدا کوڕگەلی خانەوادە هەژارەکان شەهید بوون نەک هی فیرعەونەکانی زەمان. شەرعییەتی شۆڕشگێری مانای ئەوە ناگەیەنێت کە ئەوە کۆشکنشین بن و بە ملیۆنەهاش کەلاوەنشین و گووفەک-نشین، ئەوە خوان و سفرەتان چەور بێت وبە هەزارەهاش لە ناو زبڵخانەکاندا بگەڕێن بە ئەوەی لە پاشماوەکانی ئێوە بخۆن، شۆڕشگێری و خەونی ئازادی راستەقینە ئەوەیە کە هەمووان لەو خێرو خۆشی و ئازادییە بەهرەمەند بن کە وایکرد هەمووان بۆی بجەنگن نەک تەنها ئەوە، بەوانەشی کە لە شارەکان و گوندەکان بوون و پاڵپشتی شۆرش بوون بە جۆرەها شێوە. رەنگە لەم سەردەمەدا «غاندی» و « نێلسن ماندێلا» دوو نموونەی جوانی ئەو چەشنە تێکۆشانە بن کە رەوشتی بەرزی تێکۆشان قیبلەنومایان بوو، خاوەنی ئەوە بوون کە خەڵکی هەیانبوو.. زیاتر نا، بە واتا خوێن و فرمێسک و ئارەقە و هاوار و ناڵەی ئەوان هی ئەوێش بێت، شۆڕش بە خۆی لە ناوەڕۆکدا رۆحێکی سۆفیگەرانە دروست دەکات کە تا ڕادەیەک وا لەو کەسە دەکات ئازادی و خێر و خۆشی ئەوانی دیکە بخاتە پێش حەز و تەماع و دەستەڵاتەکانی خۆی، سازدانی ژیان و گوزەرانێکە کە ئەوانیدیکە شاگەشکەی ببن و تێی دەستەڵاتداریش شادومان بکات، وەک ئەو باوک و دایکەی کە ئامادەن خۆیان برسی بکەن بەو مەرجەی منداڵەکانیان تێر و پۆشتە و پەرداغ بن.

ئەمەیان ئارەزووەکە بە خۆشبەختی هەموو خەڵکانی چوار دەورت، سیاسەتباز و سەردارەکانی کوردستان ئارەزووی پێچەوانەیان گەورەترە کە پڕە لە تەماع و چڵێسی و نەوسنییەکی کوشندە بە دەستەڵات و هەموو ئەو ناز و نیعمەتەی کە پلە و پایە لەگەڵ خۆیدا دەیهێنێت، لەوەدا ناچارین کە سەیری هەموو ئاغاکانی سیاسەت بکەین لە

‘ڕۆژھەڵاتی ناوەڕاست’دا کە شەھوەتێکی کوشندە و ھەمیشەیان ھەیە بە پارە و پلە و پایە کە بە مەرگ یان کوشتن و تەرکردن کۆتایی ھاتووە، چڵێسی و نەوسنییەکە کە لە برسییەتییەکی کوشندەوە سەرچاوە دەگرێت کە تێربوونی بۆ نییە، کە مەرج نییە برسییەتی ناو سک بێت، دەکرێت سایکۆلۆژیا یارمەتیمان بدات کە لەو دەندەیە تێبگەین بە ھەموو دونیا دەخوات و تێر نابێت. بۆچی دەبێت بە «شایلۆک»ی ناو شانۆگەرییەکەی «بازرگانی ڤینیسیا»ی شکسپیر کە چەندە دەوڵەمەندەتر بێت، چاوچنۆک و قرچۆکتر دەبێت، قەرزەکانی لە بری خوێنمژینی ئەوانیدیکە بە گیرفان و نەدارایە!

پێکەوە ژیانمان لە ناو ھەمان جوگرافیا و مێژوودا وامان لێناکات کە وا ھەست بکەین ھاوشان و تەبا و تفاق لە ناو ھەمان پەیوەندی مرۆڤانەداین، چونکە ناھاوسەنگی و جیاوازییەکی گەورە لە نێوان ئەو دوو ژیانەدا ھەیە کە ھی دەسەڵاتدارەکان و خەڵکی بندەستە: چی وەک ڕۆح و چ وەک جەستە و پێویستییەکان و کەرەستەکانی بەردەستی ئەوان و خەڵکی جیاوازن، خەون و خولیا و خەمی جیاواز، ئەوان لە شوێنێکدان کە مەحاڵە ھەمووان بتوانن بە ئاسانی بچنە ناوی و تیایدا بژین، سەر بە ھەمان زەمەن نین، دەسەڵاتدار تاقانەیە و ھەم دونیای تایبەتی خۆی ھەیە کە دەگمەنە، لە چاوی دەستەڵاتدارانەوە ئەو ڕەشە خەڵکە وەک تەنێکی ھاوشێوە وان و ھیچ تایبەتمەندییەکیان نییە، حەز و ھیوا و ھەوەسێکی ئەرستوکراتیانە وا کوشندە لە خوێنی کەسانی دەستەڵاتخوازدایە کە ھەرگیز دەستبەرداری نابن، بوون و ھاتنی ئەو ھەموو دونیا سادە و غەمگینەکەی ئێمە دەشڵەژێنێت، ئەوان بڕوایان وایە کە خوێنێکی شین نەک سوور بە دەمارەکانیاندا دەگەڕێت، نوێنەری ھەڵبژاردە و یەکەمی یەزدانە لەسەر زەوی، ھەموو دونیا ھی خۆیەتی، ئەو شوێنەی من و تۆش جێگەی تایبەتی ئێمە نییە و مافێکی ئادەمیانە و خاکەڵایی خۆمان نییە، چونکە ئەوی دەسەڵاتدار میھرەبانە و بەخشیوییەتی بە ئێمە، مەرجی دەستەڵاتدار ئەوەیە کە زۆرتر بخوات و جوانتر و چاکتر لەبەر بکات و جێگەی تایبەتی خواھانەی ھەبێت، تاوەکو زۆرتر بژی و ئاگاداری ئێمە بێت، ئەگینا بێ «ئەو» ھەر ھەموومان بێ جەنگە و ڕەنگە دەبین و دەفەوتێین، ڕێک وەک باوکی من کە دەبوو ھەر ھەموومان، بە دایک و خوشک و براکانمەوە، دەستەو نەزەر لە بەردەمیدا بوەستین و خوانی بۆ برازێنێنەوە، چونکە «ئەو» ڕەنجی کێشاوە و گەر نەمێنێت گورگ دەمانخوات!

ھەمیشە جەنگە و بالینگی باوکە لە بنەبانی ژوورەکە بوو، ئێمەش لە

پایینی و لە خوارەوە دادەنیشتین، ئەم حکومەت و میرییە چەندە لە ماڵە شێواوەکەی ئێمە دەچێت. ماڵە وەک شوێنێک هی باوکە بوو، ئامادەگی ئێمە لەو ماڵەدا لە وەختی هاتنەوەی ئەودا ئەوپەڕی ڕێز و وەفا بوو کە پێی بوو لە ملکەچی و ترس، هەروەک چۆن نیشتمان هی ئاغاکانی سیاسەتکارە و زەرینەی ئەوانیدیکە کرێچین، خاکەکە گوایە کە ئەوان ئازادیان کردووە و تا ماوین ئەرکە لە سەرمان سوپاسگوزار بین، هەر وەک چۆن باوکە شەوان دەچووە گژ دایکمان و لە هەمان ژووردا خۆمان مت و کپ دەکرد، هەتا گەر دایکە ئاسوودەش نەبووایە، ئەو هەر بە زەردارەکی لاقەی دەکرد و لە تەکیدا جووت دەبوو، ئێمە دەبوو خۆمان بکەین بە خەوتوو، ڕێک هەمان وەنەیە کە دەسەڵاتدار گەر خاک و خەڵک ئەتک بکات، مادامەکە هی خۆیەتی و ئازادی کردووە، مەرجە هەمووان خامۆش بن، هەر بۆیە مەردمگەل بە ماڵەکان و نیشتمانی خۆیان نامۆ و نەناس دەبن، بە ئەو ڕۆحەی کە کەمان بکاتەوە، مەحاڵە بانگەشەی ئەوە بکەین کە لە هەمان کات و شوێندا دەژین، ئەمەیان دەخەکە کە لەڕووی فیزیکییەوە لە تەک یەکتریدا دەژین، بەڵام وەک ڕۆح و ئینسان دوورین لە یەکترییەوە و نزیکیمان لە یەکدی درۆیەکی گەورەیە، ژیانی سیاسی و کۆمەڵایەتی ئێمە پڕە لە درۆی خۆشەویستی و پێکەوە ژیان، بەڵام چ بە ئاشکرا و چ بە دزییەوە ژێر بەژێریش بەتە پڕە لە جەنگ و دوژمنکاری، چونکە ڕۆح ژەهراوی بووە..(ژان پۆل سارتەر) واتەنی "ئەوانیدیکە بۆ من دەبنە دۆزەخ".

ئەوەی کە لە سەرەتای ڕاپەڕینەوە سەبارەت بە ئازادی وتراوە، وای نەکردووە کە مرۆڤەکان خاوەن ویست و سەرکەشی و شکۆمەندی خۆیان بن، هیچ دەزگایەکی پەروەردە نادۆزینەوە لە ماڵ و مەکتەب و مزگەوت و بە حیزبیشەوە لەو ویست و شکۆمەندییەی نەدابێت، گەر لە دەرەوە چەند زیندانێکی سەردەمی "بەعس "ڕووخابن، ئێمە بووین بە خاوەنی زیندانی کوردی و لە هەمووی خراپتر هیچ پەروەردەیەک نەیتوانی ئەو بەندیخانەیەی ناو ڕۆحی مرۆڤەکان بڕمێنێت، تا بێت ئازادی و سەربەستییەک هەبێت لە دەرەوەی تێگەیشتنی ئێمە و لە دەرەوەی ئەم جیهانە و لە سەرەووی سروشتەوە کە ئەمەی گەلحە تێنەگەین و نەیزانین چییە.

دەسەڵاتدار وەک یەزدان دوورە، لە جێگەیەکی دیاریکراو نییە بیگەینە و گفتوگۆی لەتەکدا بکەین. هەتا ئاسان نییە بە زەردارەکی و هەڵەشەش لە خۆمانی نزیک بخەینەوە، ئەم هەرگیز ناچار نییە ئەو خەڵک و عەوامە ببینێت و بیدوێنێت، گەرچی جێگەیەکی دیاریکراوی نییە، بەڵام خودا ئاسا لە هەموو شوێنەکاندایە و هەزارەها چاو و

دەستی هەیە کە کەی حەزی کرد بۆ خێر بێ یان شەڕ بە کاریان دەنێت. گومانی گەورە لەوەدایە کە ئاخۆ هەر هەموومان لە نێوان هەمان جیهانداین، یان دوو جیهانی جیاواز، یاخود چەندین جەنگە و پێگەی جیاواز کە لە نێوانیاندا هیچ پردێک نییە؟ ئاخۆ خاوەن هەمان زمان و کەلتوورین؟ کە سەنتەری ئەم ژیان و بوونەیە و کە پەراوێز کراوە؟ ئاخۆ هەمان ئاڕاستە و ئارەزوو هەیە بۆ کەبوونەوە لەسەر خوانێک و لە گۆڕەپانێکدا کە میهرو سۆز و خۆشەویستی زمانی ئاخافتن بێت و عەقڵ بەرکەماڵ بێت؟ چەندە ویست و نیازە پاک و راستەقینەکان ئاڵ و گۆڕ دەکەین؟ چەند هێزمان هەیە فەرمان بە شەیتان و دڕندەکانی ناو ناخمان بکەین بۆ تاوێک بخەون؟ بایی چەند دەتوانین لەو خودپەرستییەی خۆمان دەربچین؟ چ مۆدێلێکی ئەخلاقی سیاسی و فیکری و کۆمەڵایەتی لەناو ئەم کولتوورەی خۆمان پەسەندە؟

هەموو پەیوەندییەکی مرۆڤدۆستانە بە سەربەخۆیی و ئازادی دوو لایەنەکە: مەحاڵە، جا چ پەیوەندییەکی سیاسی بێت یان عاشقانە، لە نێوان دەسەڵاتدارێکی زاڵ و کەسانی بێ ویست و ژێردەستدا هیچ پەیمانێکی مرۆڤپەروەرانە لە ئارادا نییە، هەر دوو لایەن و بەرە وان لە ناو هەمان دونیادا، بەڵام ئەو جیهانەی تیایدا نیشتەجێین، هەمان جیهان نییە، رەنگە واقیعی و کۆنکرێت بێت بۆ هەر دوو لایەن، چ سەرکردەکان بن و چ بنکردەکان، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا هەمان جیهان نییە بۆ خۆشی و ناخۆشی هیچ کامیان، بەشدارییەک لە ئارادا هەیە لەسەر هەمان خاک، بەڵام بە خەم و خولیا و خەونی جیاوازەوە، پەیوەندییەکی ناڕێک لە ئارادایە کە پتر پەیوەندی "بکەر" و "بەرکار"، ئاغا و کۆیلە. بابەت و شتگەلێک لە بەرانبەردا هەن، بەڵام جیهانێکی هاوبەش نییە بۆ هەگربوون و پێکەوە ژیان، لەسەر دوو لێواری دوور لە یەکدی سەر خەرەندێکی قووڵ و هەزار بە هەزاردا دەژین، نە هاوکووف و هاوشانی یەکدین و نە دەتوانن ببنە جێگر و زمانحاڵی یەکدی، ئەم دووربوونەی دەسەڵاتداران لە رەشە خەڵکەکە وەک دۆخێکی ناتەندروست هەم گشتگیرە، چونکە ئەوان وەک تەنێک حەشاماتەکە دەبینن، کە پتر لە پەیوەندی شوان و مەگەل دەچێت، بەو مانایەی شوانەکان وەک سوود و قازانجی تایبەت بە خۆیان سەیری مەڕو ماڵات دەکەن، نەک وەک ژمارەیەک لە گیانلەبەری ناو سروشتێکی زیندوو، یان وەک بولبولی ناو قەفەز کە جوانی و خۆشییەکەی لەوەدایە چەند خۆشخوانانە بۆ خاوەن قەفەز بچریکێنێت. هەمیشە گەورەکان ناویان هەیە و دەناسرێن، بەڵام خەڵکی رەشەکی بێ ناون و وەک حەشامات و تەنێکی بێ ناسنامە و گەوهەر دەردەکەون، دەسەڵاتداران رابردووی خۆیان جیا دەکەنەوە، ئێستاشمان تەواو

جیاوازە، بە ئایندەش بەهەمان رێگادا ناڕۆین، بە چوونە ناو بەهەشت و دۆزەخیش کلیلەکانی دەرگاکان وا دەنێو گیرفانی ئێواندا، لەسەر چاکە و خراپەی مەردمگەل سزا و پاداشت دەکەونە چنگی خوداوەندەکانەوە.

لە ناو وەها جیهانێکدا گەڕان بە دوای زمانێکی هاوبەشدا کە دەنیامان بکاتەوە لەوەی ئێمەش خاوەنی بوونێکی راستەقینەین لە تەک ئەوانیدیکەدا، زمانێک کە بە مانا ئاشکرا و نادیارەکاندا بتوانین دەست بە هەمان فەرهەنگ ببەین کە ئاماژە و کۆدەکانمان بە بکەنەوە، بگەڕێینەوە سەر زمانی دایک بەر لەوەی بارگاوی بووبێت بە هەموو ئەو مانا و نیاز و حەزانەی کە ئێمە و ئەوانیدیکەی لە یەکدی جیا کردەوە، زمانێکی نەرینەیی پڕ لە توندوتیژی ئەوان کە تیایدا خۆ بە نەمر و خوداوەند بزانن، ئێمەش فانی و بەندەی لە ڕێلادەر و گوناهبار، مەرجە بگەڕێین بە زمانێک کە وەفادار بێت بە ژیان خۆی، بە گەشەکردن و کامڵبوون و گەیشتن بەوی دیکە، گەرچی ئەو زمانە هاوبەشەی خەونی پێوە دەبینین کە لە نێوان ئەو دوو لایەن و بەرەیەدا هەبێت بە ئاشتیەوانی کە کەوتوونەتە دوو دونیای جیاوازەوە، کە بەرەیەکی زاڵە و بەرەی دووەم بندەست و کەیلە، دۆزینەوە وەها زمانێک لە مەحاڵ نزیک بێتەوە، هەر لەبەر ئەوەشە کە دیالۆگ و گوێگرتن لە یەکدی وەها گران و ئەستەم بووە، ئێمە پێویستیمان بە زمانێک هەیە کە یارمەتی هەمووان بدات کە بێنە ناو بوون و ژیان و دۆخێکی شیاو بە مرۆڤ، زمانێک کە لەگەڵ رسکان و زمان پژاندا بمانگۆڕێت و گەورەترو عاقڵترو فامیدەترمان بکات، یارمەتیمان بدات لەوەی بێینە ناو جیهانێک کە پێکەوە هەڵبکەین، کەچی جیهانی جیاوازەکان پتر لە یەکدی دوور دەکەونەوە، بە ئەبەد زمانی دایکمان لەیاد دەچێتەوە و دەکەوینە ناو هەرەمی زمانی باوکە ستەمکار و چەوسێنەرەکان کە بە زمانی خوێن لەگەڵ یەکتری دەدوێن، زمانێک زاڵە کە بە رۆحی پیاوە جەنگاوەرەکان و خوێناوی دەستیان سواغ دراوە، زمانێکە لەو کاتەوە لە یادمان چۆتەوە کە لە سەروەختی ناوک بڕین لە دایکانی خۆمان جیامان دەکەنەوە، ئەو کاتە درامییەیە کە بە ناوی باوکەکانەوە بانگ دەکرێین. نەک دایکانی گەوزیو لە ناو خوێناو و ئازارچێشتوو بە ژانوژور، کە ناوکەکە بڕا و لە کۆشی دایکە جیا بووینەوە بە واتا لە ماڵ جیا دەبینەوە، لە هێلانەی یەکەم کە هەر هەموومان دەتۆرێین تا دەگات بە دوا تۆرانی هەتاهەتایە لە ماڵی دووەم کە ‘نیشتمان’ە، نیشتمانی باوک و پیاوە خوێنخۆرەکانی ناو خێڵە بەربەرییەکان.

ئیدی زمانەک نامێنێت لەگەڵ خودی ژیان و خۆشنوودی و میهر و خۆشەویستی و زیندەگی و بوونی خۆمان و ئەوانیدیکە ئاشتمان بکاتەوە، زمانەک کە تەنها بەو ئاقارەدا دەمانبات کە بەردەوام بین و بمێنین و لە ورتە ورتە و ورێنەکردندا بەردەوام بین، لە خۆگوزەراندن و خۆلەوێڕاندن و خۆسەرقاڵکردن و خەسارکردنی جوانی، زمانەکە پڕ بە پێستی ژیانەکی کولەمەرگی و رۆژ بەرێکردن و سیاسەتی ‘مەمرە و مەژی’. لە بەرانبەریشدا ئیمپراتۆر و فیرعەون و بارۆنەکانی سەدەی بیست و یەک دەپرسن کە بۆچی قسەمان بیرچێتەوە و زمانمان چۆتە کلیلەوە، یان کە دەدوێین بۆچی تێمانگەن و ئەوەیان چ زمانەکە لەسەر زەمین کە ئێمە بە خۆمان دامانتاشیوە و لە هەموو فەرهەنگەکانی دونیادا دەگەڕێن بە مانا شاراوە و ئاڵۆزەکانی.. کەچی نایدۆزنەوە. هەر بۆیە پتر داخدار دەبن و بە زۆر دەمانخەنەوە ناو کلاسەکانی زمان فێربوونەوە تاوەکو سەرلە نوێ و بە هەمیشە فێری زمانی ئەوان بین و تووتی ئاسا لاسایی ئەو نیوە بنیادەمانە بکەینەوە کە میراتگری سەر و ماڵی ئێمەن، ئەوسا ئێمەیان زمانەک نابێت بە خەمەینی رۆحەکی یەکگرتوو، بە پێکەوە بوون و ژیان، ئەوەی فەرمان دەکەن زمانەکە پڕ لە غوربەت و تەوەللابوون و هەلاهەلا بوون و پەرتبوون.

گرفتی زمان لەوەدایە کە وەک هەبوویەک بەسەر یەکەوە دروستکراوی مرۆڤ خۆیەتی، بەڵام لەگەڵ تێپەڕبوونی زەمەندا کارگەیەکە مرۆڤ پەروەردە دەکات و سەرلە نوێ بە بوون و ژیان ئامادەی دەکاتەوە، لە دونیا تەران و غوربەت و نامۆبوونی کوشندە بە تەنها لە ناو شوێنەکان و سەردەمەکاندا نییە، بەڵکو نامۆیی و غوربەتی یەکەم لە ناو زماندا دەڕسکێت کە هەر هەمووان بە هەموومان نامۆ دەکات، رێک وەک هەنووکە و ئا لێرەدا. نەمانی زمانی دایک و پیسبوونی بە زمانی باوکە دەسەڵاتدار و ستەمکارەکان، بزرکردنی هەموو هێلانە و پەناگاکان و جوانییەکانە، پچڕانی پەیوەندی ئێمەیە لەگەڵ ئەواندیکە و ڕمانی هەموو ئەو پردانەیە کە جیهانەکان بە یەکدییەوە دەبەستنەوە. سەرەتای زاڵبوون بەسەر مرۆڤدا و کۆیلەکردنی بە تەنها زاڵبوون نییە بەسەر جەستە و زیندانی کردن و کەلەبچە لە دەست بەستن و زنجیر و سندم لە پێبەستن، بەڵکو زاڵبوونە بەسەر ئەو زمانەی قسانی پێدەکەین، یان لێسەندنەوەی زمانەکە و سەپاندنی زمانەکی دیکەی دەسەڵاتدارە، زیندووترین نموونەش زاڵکردنی زمانی عەرەبی و فارسی و تورکییە بەسەر ئێمەی داگیرکراودا، کە دوا جار بە داگیرکردنی عەقڵ و رۆح کۆتایی دێت.

سیاسەتخوازی کوردی لەمرۆکەدا پێماندەڵێت ئەمە هیچ زمانێکمان نییە بۆ گفتوگۆ و گردبوونەوە و چوونە ناو ژیان و ئاشتبوونەوە، «تی. ئێس. ئیلیۆت»ی شاعیر واتەنی، "ئەو زمانە چەندە لە خشەخشی قاچی مشکەکان دەچێت کە بەسەر شوشەی شکاودا ڕێدەکەن" بەواتا داماڵراو و بەتاڵ لە مانا جوان و بەهادارەکان. مێژووی خوێناوی ئەمەو شەڕەی براکان لە بەرانبەر یەکدیدا، لە هەموو پارچەکانی کوردستاندا، بەرێگەی نەبوونی زمانێکی هاوبەش کە تا هەنووکە درێژەی کێشاوە، شەڕەی نێو ئەمارەتی کوردی و خیانەتی هۆز و تیرە و خێڵەکان لە یەکدی و سی/٣٠ ساڵ لە ئەزموونی حوکمڕانی پڕ لە قەیران و شکستی سیاسەتی ئەمە و گەیشتی بۆ بنبەست بۆ خۆی مردنی ئەو زمانەیە.

ئەو جیهانەی لەو بیست ساڵەدا دروست بووە، جیهانی دەستبژێرێکە لە سیاسەتبازانی قاچاغچی و نەوتفرۆش و قەنتەراتچی و فەرهوود رەفتار و ملیاردەری بێ خەون کە لەسەر خوێن و فرمێسک و رەنج و ئارەقەی ملیۆنەها دەلەوەڕێن، ئەو دەستەڵاتدارانەی کە لە ناو جیهانێکدا دەژین کە خۆیان دایانمەزراندووە و رێنوما و بۆسەڵەی ئەخلاقی تێدا ونبووە، تاکە زمانی هاوبەش لە ناو ئەو پەیمانە ستراتیژییەی کە لە نێوان سەرانی حیزبەکاندا مۆر کراوە، پەیمان و رێکەوتنێک بووە لەسەر دابەشکردنی بازاڕەکانی کوردستان بەوپەڕەی وەفا و شەرەفی بازرگانە لە خەم رەخسیوەکان کە یان سەر بە زۆنی زەردن یان زۆنی کەسک/سەوز. ئەمەیان دوو جیهانی جیاوازە، جیهانێک بە رەشە خێڵکەکە کە وان لە ژێرزەمینەکان و کەلاوەکاندا، جیهانێکی دیکەش کە تیایدا هەموو سەرزەمین هی ئەوانە و بۆ خۆیانە و بە هەمیشە بە میرات دەیدەنەوە بە فرزەندەکانی خۆیان، وەا تەکە یان جیهانێکە کە تاپۆکەی و قۆچانی رەشی وا لە گیرفانی چەند کەسانێکدا.

دامەزراندن و چوونە ناو پەیوەندی مرۆڤپەروەرانە وا دەخوازێت کە هەر هەمووان پێکەوە لە هەمان جیهاندا بژین، لە خۆشی و ناخۆشی و خەون و خولیا و خۆزگەکاندا پشکی هاوبەشمان هەبێت، لە خوڵق و خوو و خدە و موودی هاوبەشەوە تا دەگات بە گوتاری هاوبەش، رۆح لەتەک رۆحدا بدوێت و بوونەکان بە یەکدی خۆیان گەرم بکەنەوە، گەر ئەمە بە نیازی ئەوە بین کە پێکەوە بژین، پێشمەرجی پێکەوەبوون و دۆزینەوەی ئەو زمانە دزراوەی لێمان زەوت کراوە، دەرچوونە لە خۆپەرستی و چەڵسی و نەوسنی هەتاهەتایە. گەر قووڵتر بڕوانین. گومان لەوەش دەکەین کە هەمان هەوا هەڵمژین و هەمان شیری پاکی دایکانی خۆمان خوارد بێت!

ئاخۆ ئەوەی کە گوێبستی دەبین لە قسە و هات و هاوار و غەڵبە غەڵب، وتووێژ و دەمەتەقێیەکی پڕ مانا و راستەقینەیە یان بە تەنها دەنگە دەنگە و لە زار دێتە دەر و بە تەنها هەوا دەشێوێنێت و هیچی دیکە؟ ئاخر ماناکانی ژیان بە تەنها لە پەیوەندی هەموو کەسەکان و لایەنەکان و بەرەکاندا دەسازێت و کە زمانێکی هاوبەش پردی نێوانیانە، ئەوەی کە دەگوزەرێت یارمەتیمان نادات ئەو جیهانە بناسینەوە کە تیایدا دەژین، جیهانێکە لە بری ئەوەی تیایدا ئۆقرە بگرین و هۆگری بین و نیشتەجێ بین، پتر تیایدا سەرگەردان و وێڵ دەبین، وەها جیهانێکیش شیاوی رەتکردنەوە یان هەڵوەشاندنەوەیە، جیهانێکە رووی لە وێرانە و خاپووربوونێکی رۆحی و مۆڕاڵییە، گەرچی تاوەرەکان و باڵەخانەکانی بڵند بە پێوەش بوەستن، جیهانێکی وا وەک ئەوە وایە بەر زەبری کارەساتێکی گەورەی سروشتی یان مرۆیی کەوتبێت، کە وا بکات هەتا زووە هەر هەموو مەلەکانی ئاسمان و ماسییەکانی ناو رووبار و زەریاکان و گیاندارانی سەر وشکانی و مەردمگەلی سەر زەمین بیر لە هەڵاتن و سەرهەڵگرتن و فڕین و بەجێهێشتنی بکەنەوە و ئاوڕ نەدەنەوە!

ئەو کۆچ و سەرهەڵگرتنەی نیو سەدەی رابردوو بەڵگەیە لەسەر نەبوونی ژیان لێرە، بە تایبەتی لەو سی ساڵەی دواییدا کە داستانی گەورەترین کۆچڕەوی تۆمارکردووە، “رامبۆ-ی شاعیر واتەنی: ژیان وا لە شوێنێکی دیکە!”

گرفتەکە لەوەدا نیە کە گومان بکەین لە بوونی زمانێکی هاوبەش، زمانێکیش هەبووبێت، هیچ یاسا و رێسایەکی سینتاکسی (syntax) تێدا نەماوە، پەیڕەوی لە رێزمانێک ناکات کە بە ئاڵوگۆڕ و گفتوگۆی دوو لایەن و دوو کەس و دوو تاقمدا تێپەریبێت، هیچ ریزکردنێک و رێک و پێکییەک لە رستەسازی و داڕشتنی زمانەکەدا نادۆزینەوە، پەیوەندییەکانی وشەکانی ناو رستەکان لێمان ون دەبن، چونکە پەیوەندی ئینسانی و رۆحی نێوانمان بزر و شاراوەیە، وەک کۆی جیهانی خوداوەندەکانی سەر ئەم خاکە لە ئێمە شاراوەو بزرن، وەک شاردنەوەی ناوی پروژە و قۆنتەرات و پلانەکان و ژمارەی پارە و پوولەکانتان و رووگە و ئاراستەی سەفەرەکانتان، تەقەت و داخراو وەک کۆشک و تەلار و قاسەکان و بانقەکانتان، دۆڕانی گەورە ئەوەیە بەسەر شان و کۆڵی ئەو خەڵکەوە هاتنەوە ناو شارەکان، بەسەر رووباری خوێن و فرمێسک و ئارەقەی هەزارەها پەڕینەوە ناو باخچەکانی شار، کەچی هەنووکە وان لەودیو دیوار و شورا بڵندەکان، چەقیونەتە ناو کورسیە گرانبەهاکانتان و تازە زەحمەت بووە واز لەو حەرەمسەرایە بێنن و کەمەکێ لەو تەخت و تاراجە بێنە خوارێ و گوێ لەو ڕەشەخەڵکە بگرن کە ناچارن هاوار بکەن بەڵکو خوداوەندەکانی

سەرزەمین ئاوڕێک لەو هاوارە و ناڵەیە بدەنەوە، ئێوەش بێباک لەو نواندن و نمایشە خوێناوییەی سەر سەکۆکان و سەر جادەکان و بەر بارەگاکانتان، هەروەک ئەوەی شانۆگەرییەکی تراژیدی «شکسپیر» بێت و چاوەڕوانی تەواوبوونی نمایشەکە بکەن و هیچی!

شێرزاد حەسەن

---

* تایتلی ئەم وتارە لە شاعیری فرەنسا-یی “ئارتر رامبۆ: ١٨٥٤-١٨٩١” وەرگیراوە کە دێڕە شیعرێکە، کە دواتر ر□واننووسی “چیکی” ‘میلان کۆندێرا:١٩٢٩-‘ کردی بە تایتڵی رۆمانێکی خۆی هەر وەکو خۆی “ژیان وا لە شوێنێکی دیکە” کە دیارە سەرسامیم بەم رۆمانە وایکرد کە لە ئینگلیزییەوە وەریبگێڕمە سەر زمانی خۆمان.

داعش و سووننەی عێڕاق وەک دوانەیەک.. هەرێز خەسرەو تۆفیق

داعش کێ بوو، چی بوو وە لەسەنگەری کێیوە تەقەی دەکرد؟ تەبعەن پێشتر زەرقاوی سەرکردەی تیرۆریستان ل□ بەرگی قاعیدەداو کۆنە بەعسییەکان ل□ بەرگی دیفاع وەتەنیداو دواتریش داعش ل□ بەرگی دەوڵەتی ئیسلامیدا، هەموو ئەمانە بەجۆرێک لەجۆرەکان وەکو نزیک لەسوننە یاخود پشتیوانییانی سوننە هەژمارکراون. لانیکەم تەواوی ئەم گروپە تیرۆریستی و توندئاژۆیيانە لەسەنگەری ”مەزهەبی سوننە”دا تەقەیان لەهاوپەیمانی نێودەوڵەتی و نەیارانی بەعس و سوننە دەکرد.

بۆیە ئەتوانم بڵێم، هەموو ئەم گروپە تیرۆریستانەی لەدوای ٢٠٠٣وە بەناوو لۆگۆو ڕەنگی جیاوازەوە دروستبوون بەشێوەیەک لەشێوەکان سوننە بوون وە سوننەش ئەم گروپانە بووە. یەعنی بەدیوێکیتردا وەکچۆن وتەیەک هەیە دەڵێت: هەموو موسوڵمانێک تیرۆریست نییە، بەڵام هەموو تیرۆریستێک موسوڵمانە. بۆیە ئەگەر هەموو سوننەیەکیش لەگەڵ ئەم گروپە تیرۆریستانە نەبوون و نەبن ئەوا لانیکەم هەموو ئەو چەکدارە تیرۆریستانەی شەڕیان کردووەو دەیکەن لەپێناو

پاراستنی ناوەڕاستی عێڕاق و ناوچە سوننی نشینەکان، ئەوا سوننەی موسوڵمانن. تەبعەن بێگومان مەزهەبی شیعییش خاوەنی دەیان گروپی تیرۆریستییە، بەڵام گروپە توندئاژۆکانی سەر بەمەزهەبی شیعیی، ئەوان گشتیان لەچوارچێوەی هێزێکی میلیشیایی نیمچەقانونیدا کۆکراونەتەوە بەناوی حەشدی شەعبی وە هەموویان ئیعازو فەرمان لە مەرجەعی باڵای شیعەکان وەردەگرن.

من لێرەدا مەبەستمە زیاتر قسە لەسەر سوننەی توندڕەوو تیرۆریستانی سەر بەم مەزهەبە بکەم. کە بەڕاستی لەسەر ئاستی نێودەوڵەتی گروپگەلێکی مەترسیدارن، وە هەزاران و ملیۆنان مرۆڤی بێتاوانی ئەم جیهانە بەجۆری جیاواز قوربانی دەستی ئەم گروپانەن. سەیرەکە ئەمەیە جیهان بەگشتی و غەرب بەتایبەتی پێیان وایە تەنها ئەوانە قوربانین کە ڕاستەوخۆ فیشەکی ئەم گروپانە بەر جەستەیان کەوتووە، لە کەم کەس بیری لای ئەوەیە کە خەڵکانێک هەن بەشێوەیەکی فیزیکی و هەیە بەماددی و هەیە بەمەعنەوی قوربانی دەستی گروپە تیرۆریستەکان و داعشن. بەنمونە من یەکێکم لەوکەسانەی ئەگەرچی موباشەڕ فیشەکی داعشم بەرنەکەوتووە، بەڵام ئەم قورسەیەی من لەڕووی مەعنەوییەوە داوم و لایەزال ئەیدەم زۆر دژوارترە لەوەی ئەگەر فیزیکییەن ئازاردرابام، چونکە ئەگەر لەوساوە چەند فیشەکێکم بەرکەوتبایە ئێستا دەمێک بوو برینەکانم ساڕێژ ببوون و هەر بیرم چوبویەوە، بەڵام من شەخسی خۆم یەکێکم لەوکەسانەی بە”دیل” یەسیر کەوتمە دەستی داعش و دوای چەند کاژێرێک بەموعجیزە ڕزگارم بوو، دواتریش هەڕەشەی جددی لەسەر گیان و ژیانم بوو، وە من وەکو هەرێز ئامانجێکی دیاریکراوی داعش بووم، هەربۆیە ناچارکرام وڵاتی خۆم جێبهێڵم و دەربەدەری ئەوروپا بم، بەڵام بەداخەوە لەوێش بەم دەرکەوت مافی مرۆڤ درۆیەکی ماکیاجکراوی ڕازێندراوەیە دەرهەق بە من، چونکە من وامزانی وەکو قوربانی و هەڵاتوویەکی دەستی داعش مافی “پارێزگاریم دەبێت” وە پێشوازییم لێدەکرێت وەکو قارەمانێکی جەنگێکی نێودەوڵەتی دژی داعش، بەڵام ئەمانە بە من هیچی وەڕاستنەگەڕان و توشی شۆکێکی گەورەیان کردم. وە من ئەوەی هەمبوو لەژیانا لەدەستمدا ئێستاش تەواو بێئومێدم هەم لەوەی دەسەڵاتدارانی کوردستان و عێراق تەعویزێکم بکەنەوەو بمپارێزن، هەم لەوەی لەوڵاتانی ئەوروپا بپارێزرێم، بۆیە هیچم بەدەستەوە نەماوە ئەوەنەبێت کە هەموو ئەوەی لە ٣٥ ساڵی تەمەنمدا ئەزمونم کردووەو فێریبووم بەدونیای بەیان بکەم، بەئەمەش هیچ ڕێگەیەکم شکنەبرد جگە لەنوسین. من پێموایە ژیانی من تراژیدیایەکی ئازاربەخشە بۆیە بەنیازم لەچوارچێوەی ڕۆمانێکدا بەناوی

“نزیکبونەوە لەمەرگ” بەناوی بکەمەوە. چونکە لەحەقیقەتدا تارمایی مەرگی داعش باوەشی پێداکردم و سێبەری فریشتەی ئەجەل لەتەنیشتمەوە تێپەڕی. وە ژیانی تراژیدیاو دەربەدەری و لەدەستدانی ژیانێکی ئارامم دوای ئەوە دەستی پێکرد کە لەچنگی داعش ڕزگارم بوو، چونکە نە وڵاتی خۆم و نە وڵاتانی غەرب هیچ قەرەبووەکی ماددی و مەعنەوییان نەکردمەوە، بۆیە ئەبێت من ئەم چیرۆکە مەرگەساتە بەنەوەی دوای خۆم بگێڕمەوەو بەرلەوەی خەنجەری جەهل و تارمایی تیرۆر لەئامێزم بگرن و بۆئەبەد بێدەنگم بکەن. ئەبێت قسە بکەم و ئەو ڕاستییە تاڵانەی سەبارەت بە دووڕوویی جیهان پێیگەیشتم دەبێت بیدرکێنم. وەکو سەرەتاییەکیش بەنیازم لەچەند نوسینێکی سیاسیدا تەعبیر لەم بۆچونانەم بکەم کە ماوەیەکە کەڵەڵە سەرم دەکەن. ئیتر چونکە منیش نە کەناڵێکی تی ڤی نە ڕۆژنامەو نە ڕادیۆم نییە بۆیە لەهەر کەناڵێکی میدیاییدا بڵاویان دەکەمەوە کە بتوانێت ئەم بیروڕا سیاسیانەم بۆ بڵاوبکاتەوە.

ئەمەوێت بگەڕێمەوە سەر ئەم خاڵەی کە پێشتر تەعریفی مەزهەبی سوننەو تیرۆریستانم کرد، لەڕاستیدا من نامەوێت بڵێم تەواوی سوننەی موسوڵمان توندئاژۆن، بەڵام ئەتوانم بەڕێژەیی بڵێم کە زۆرینەی شوێنکەوتووانی مەزهەبی سوننە لەگەڵ گروپە تیرۆریستەکان یەک موتوربەن بەقەدی دارەکەوە بەناوی ئیسلام.

ڕاستییەکەی ئیسلام دوو ڕوخساری هەیە، ڕوخسارە جوانەکەی ئەوەیە کە دایکو باوکانی ئێمەومانان پەیڕەوی ئەکەن، کەجگە لەمیهرەبانی، مرۆڤدۆستی و گیانی بەیەکەوەژیان شتێکیترنییە. ئەم دیوە جوانەی ئیسلام بەردەوام نیشاندەدرێت و خەڵکی پێئاراستە ئەکرێت.

وەلێ کەم کەس توانیویەتی خۆی لە قەرەی باسکردن لەدیوەکەیتر بدات. لێرەدا ئێمە دەمانەوێت ڕووی دووەمی ئەم مێژووە هەڵماڵین، بەتایبەتی ئاراستەی سەلەفی ئەهلی جیهادی قیتال و ئیسلامی داعشئاسا. ئەوانەی ئینکاریی ئەوە دەکەن داعش لەناو دەقەکانی ئیسلامدا جێینابێتەوە، بەشێکیان لەمێژووی فتوحات تێنەگەیشتوون، بەشێکیشیان هەوڵدەدەن ڕووی باطینییەکەی داپۆشن. ئێمەش ئەمانەوێت ئەم دەمامکە لادەین و بڵێین ئەوەی داعش دەیکاتو کردی لەچوارچێوەی دەقەکانی شەریعەتدا جێگای دەبێتەوە. لەڕاستیدا داعش، قاعیدە و حیزبە ئیسلامییەکانی ناو حکومەت هەریەکێکن و گشتیان لەیەک مەنهەج فیکریان هەڵدەهێنجن، کە شەریعەتی ئیسلامە. حیزبە ئیسلامییەکانی عێراق و کوردستان بەژداری هەڵبژاردنی دیموکراسیانە دەکەن و لەناو پەڕلەمانن و باسی ئازادی دەکەن. ئەوان هەتاکو ئەو کاتەی دەسەڵاتی ئیسلام ناوچەکە کۆنترۆڵدەکات ئەو ڕووخسارە میانڕەویە نیشاندەدەن،

ئەگینا گەر دەمامکیان لادەی جیاوازیان نییە لەگەڵ داعش و هەمان فیکرو تێڕوانینیان هەیە سەبارەت بە شەریعەت. بەڵام ئەوان جیهادی قیتالیان بە داعش جێهێشتووە و خۆشیان لەناو کۆمەڵگادا وردەوردە کۆمەڵگا بە ئیسلامی دەکەن و دەیانەوێت هەموو ژنان حیجاب ببن و مەیخانەکان دابخرێن و لەهەموو کۆڵانێکیشدا مزگەوتێک بونیاد بندرێت. حزبی ئیسلامی تیرۆری فیکری دەکەن و داعشیش تیرۆری فیزیکی دەکات. حزبی ئیسلامی عەقیدەی ئیسلام بە دیدە تەکفیرییەکەی دەرخواردی خوشک و براکانی ئێمەمانان دەدەن و داعشیش فیشەک و شمشێری ئاراستەی مل و دەمی پێشمەرگەو سەربازان دەکرد. ئەوان هەردوکیان ئەرکیان تیرۆرە، جا یەکێکیان تیرۆری فیکری و ئەویتریان تیرۆری فیزیکی.

هەموو ئەوانەش چ ناوێکیان هەیە گرنگ نییە، چونکە هەمویان ئەو مناڵە توندڕەوەن لەدامێنی شەریعەتی ئیسلامەوە لەدایکبوون. بەعس و داعش لەژێر ڕۆشنایی سورەتی ئەنفال دەیان هەزار کوردیان بەزیندوویی خستە ژێر گڵەوەو ژنەکانیشیان کردن بەکۆیلەو لەلایەن جەنگاوەرە جیهادییەکانەوە هەتککران. لەڕابردوشدا ئیسلام بەزەبری شمشێر کوردستانی داگیرکردو جەنگاوەرەکانی عەڕەب هەزاران ژنی کوردیان کردە کۆیلەو هەزاران لەباوباپیرانی ئێمەیان سەربڕی. لەقورئاندا ئایەتی (النساء) دەڵێت: ئەو ژنە ناموسڵمانانەی لەجەنگدا بە "غەنیمە" بەتاڵانی دەکەونە دەستتان بۆتان حەڵاڵەن و دەتوانن بەبێ ڕەزامەندی خۆیان سێکسیان لەگەڵ بکەن! یانی ئەوەی داعش لەشەنگال دژی ئەزیدیەکان کردی ڕێک جێبەجێکردنی شەریعەت بوو. هەتا ئێستاش هەموو عولەمایانی ئیسلام نەیانتوانیوە بڵێن داعش ئیسلام نییە.

ئیسماعیل سوسەیی، کە ئیمامەکی بەناوودەنگە پێش گرتنی وتی: پێشمەرگە لەبەرەی ڕۆژئاوایە و سیستەمەکی عەلمانیی دەپارێزێت بۆیە شەهید نییەو ناچێتە بەهەشتەوە، بەڵام داعش بانگەوازی دەوڵەتی ئیسلامی دەکات و جیهاد لەپێناوی خودادا دەکات بۆیە ئەوان شەهیدن و دەچن بۆ بەهەشت.
سەیرکە ئەمە ئەبێت زۆر بەقوەی تێڕامێنین و ئەم بابەتە زۆر بەجددی وەربگرین کاتێک فتوای ڕێبەرێکی ئیسلام کە سەدان هەزار شوێنکەوتووی هەیەو ئیعاز بەموسوڵمانان ئەدات کە لەدونیای داعشدا شەریعەتی ئیسلام جێبەجێ بکەن، یانی کاتێک سەدان ئیمامی ئاوا کاریگەر فتوای کوشتنی ئێمەومانان دەدەن، ئەوا بەڕاستی مەترسییەکی جددی لەسەر ژیانمانەو ئەگەری تیرۆرمان لەهەر لەحزەیەکی بەئاگاییدایە.

ئەتوانم بەڵام هەموو بەیانییەک هەر یەکێک لە ئێمەومانان کاتێک لەماڵ دەبینێ دەرەوە تارمایی مەرگ لەسەری کەوانەکێ چاوەڕێمانەو لەگەڵ هەر هەنگاوێکدا زیاتر نزیک دەبینەوە لەنوکی ئەم خەنجەرەی بەدەستی هەر موسوڵمانێکی عەوامەوەیە.

هەرێز خەسرەو تەفیق

فلاشبـــــــاک..22.. لە دەفتەری بیرەوەریـی ڕێژانەوە.. سـتیڤان شەمزینی

بەشی بیست و دوو

سێ ڕۆژە لە ماڵەوە دەرنەچووم، کاتەکانم بەم جۆرە دابەشکردووە: کاتژمێر شەش بۆ شەش و نیو لە خەو هەستان و نان خواردن. شەش و نیو بۆ دوانزە و نیو خوێندنەوە. دوانزە و نیو بۆ دوو پشوودان و خەوتن و خواردنی گوێز و میوە. دوو تاکو شەشی ئێوارە دووبارە خوێندنەوە. شەش بۆ هەشتی شەو پشوودان و نان خواردن. هەشت بۆ دەی شەو نووسینی تێـبینی لەسـەر ئەو کتێـبانەی ئەیـانخوێنمەوە. دە تــاکو شەشــی بەیانییەکی تر دیسانەوە خەوتن. لەماوەی ئەم سێ ڕۆژە تەنها لەسەر سوریـالـیزم و دادایــزم خوێــندمەتەوە، کە دوو ڕێبــازی ئەدەبــی و هونەریی سەروەختی جەنگی جیهانی یەکەم و دوو ساڵی یەکەمی دوای تەواوبــوونی جەنگــن. خــاڵی لەکچــوو زۆرە لە نێــوان ئەو دوو قوتابخــانەیە گرنگترینیــان فەرامەشکردنــی لۆجیکە بەمەبەســتی دروستکردنی واتای نوێ و تەرزێک لە هونەر و ئەدەب کە لەنەو فەوزا و پاشاگەردانیی کارکردندا مانا و ڕەهەندی تازە بەرجەستە بکا، لە نەو هەردوو ڕەوتەکەدا کەسێتی "تریستیان تزارا" لە ڕەوتی دادایزم و "سلڤادۆر دالـی" لە ڕێبــازی سوریـالـیزم زیـاتر سـەرنجیان بەلای خۆیاندا ڕاکێشام.

وەک هەمیشە لە پێنــا دەنگــی مۆسـیقا ئەخـوێنمەوە، هەفتەی پێشــووش تۆمارێکی نــوێی جۆری "جێـسـێنیک"ی دەبێ کاسێتم کڕی لەگەڵ چەنــد کاسێتێکی مۆسیقای کلاسیک کە کەس بایەخی پێنادا. زۆرجاریش کە گوێ

لە مۆسیقا ئ□گ□رم، رامدەکێشێ بەرەو جیهانی “نیتشە” ئێستا ئەو
و تەزایەی ئەو فەیلەسووفە لە مێشکما ئەزرنگێتەوە “رۆحە گچکەکانم
خۆشناوێت، خۆشم ناوێن ل□ بەرئەوەی هیچ شتێکی باشیان تێدا
دەستناکەوێ، دەشێ بڵێین هیچ شتێکی خراپیشیان تێدا بەدی ناکرێ”.
واتە تێدەگەم کێشەی سترۆکتۆری نیتشە لەگەڵ ناخی مرۆڤە، ئەو ناخەی
“ولیەم رایش” بە درێژایی کتێبی “گوێبگرە ئەی پیاوی بچووک”
سەرقاڵی دواندیەتی.

هەندێ جار، کەسوکار ئەڵێن بخوێنەرەوە، دنیای خۆت تێکمەدە بۆ
خەونی هەرزەکارانەی شۆڕشی کۆمەڵایەتی!، زۆرجار منیش ئەڵێم ئەو
هەموو کتێب و تیۆری□ تەنیا بۆ چێژی خوێندنەوە نەنوسراون، بەڵکو
بۆ گۆڕینی جیهان نوسراون، ئەشێ رۆژێ ئینسان بێ کتێب بژی، بەڵام
مومکین نییە بێ ئازادیی بژی، من ئەو ژیانەی لە ناو چوارچێوەکاندا
بەند کراوە بە دیوێکی تری مردن تێدەگەم. ئەڵێن تۆ دانیشە، خەڵکی
تر با بیکات.! بەدەست خۆم نییە لەم کاتانەدا دێڕێک لە گۆرانی
“فریشتە”ی “کاروان عوسمان”م دێتەوە یاد کە ئەڵێت “من نەبم، تۆ
نەبی، کێ گورگەکان راو بکات؟.”. ئەگەرچی شۆڕش بۆ ژیان ئەکەین،
بەڵام چڕنوکی تیژی گورگەکان ژیانمان ئەبڕێ، من لە پێناوی ژیاندا
پێم خۆشە، ئەشکەنجە ببینم، نەک جەستەیەکی بێ زام تەسلیم بە مردن
بکەم.

دێڕێک لە شانۆیەکی “ژان ژینێ” ئەم لەحزەیە دێتە مێشکمەوە، ئەگەر
هەڵە نەبم، بەمجۆرەیە “رەنگە لە رۆژێکی پڕ جوانیدا، دامێنی
چاکەتەکەم بە فرمێسک بڕازێتەوە، بێگوومان تەنیا بە ئەسرینێکی زۆر
گرانبەها”. ئێستا من لە نامەیەکدا بۆ یار ئەنووسم “لێم خۆشبە،
ئەگەر سەرم دانا، لێم بب□ورە ئەگەر لە ژوانێک دواکەوتم و چوومە
پێشەوەی خۆپیشاندان یان خرۆشانێک و لەوێدا کوژرام. بمبورە ئەگەر
رۆژێ پەیمانی گوڵێکی سوورم پێدای، بەڵام دیار نەبم و بۆ سبەینێ
تۆ گوڵێکی رەش بخەیتە سەر تابووتەکەم”. مەبەستم ئازاردانی نییە،
بەڵام ئەمە خراپترین لەوانەیە، ئەمەوێ رایبهێنم کە هەڵکردن لەگەڵ
کەسێک کە خەونی گۆڕینی جیهان مێشکی داگیر کردووە، هەروا ئاسان
نییە، رێگەکەمان سەختە و بڕواش ئەکەم قوربانی زیاتری بۆ بدەین.
بیری “بەکر عەلی” ئەکەم، ئێستاش وتارەکەی ئەخوێنمەوە کە لە کتێبی
“نمایشێکی چینایەتی مەزن” ئەرشیف کراوە. ئەو وتارە و چالاکییە
سیاسییەکانی کردیانە خۆراکی گورگەکان. ئیدی بۆچی ئەم ئەگەرە بۆ
خۆشمان ل□ بەر چاو نەگرین؟.

ستیڤان شەمزینی

15-11-1999

تێبینی: ئەم بەشە لە لاپەڕە 76-79 کتێبی “فلاشباک”چاپ و بڵاوکراوەتەوە. کتێبەکەش لە سەرەتای ساڵی 2017 چاپ بووە

(نەی)یم بدێ.. جوبران خەلیل جوبران.. و : نەژاد عزیز سورمێ

(نەی)یم بدێ و بسترە
ستران نهێنی نەمرییە
دوای لەناوچوونی وجوودیش
نالەی نەی هەر
دەمێنێتەوە .

داخۆ تۆ وەکو من
دارستانت
لەباتی کۆشك و تەلاران
کردووە بە ماڵ ؟
وەك من بە کەڤڕان
هەڵگەڕاوی ؟
زرێبار و زرێبار ڕۆیوی؟
خۆت بە گوڵاوێ شووشتوە
بە(نوور)ێ خۆت
وشك
کردبێتەوە ؟
سپێدەت وەك مەی
لە پیاڵەی حەوادا خواردووەتەوە ؟

(نەی)یم بدێ و بسترە
ستران خێرترین نوێژە
دوای نەمانی ژیانیش
نالەی نەی هەر دەمێنێ .

تیش وەکو من ئواران
لە ناو چیلەموان دانیشتووی ؟
تلمیسکی هشووان
ونەی چلچرای زین
ش بووبنەوە ؟
شەوان گیات اخستووە
ئاسمانت بەختا دا ب ؟
سوپاسگوزار بەوەی د
لەبیرکراو لەوەی یی ؟

(نەی)یم بد و بسترە
ستران دان دنتەوە
ناەی نەی
دوای نەمانی گوناهانیش هەر دەمن ..

(نەی)یم بد و بسترە
دەرد و دەرمان لەبیر بکە
ئاخر خەکی چەند درکن
بەام بە ئاو نووسراونەوە .

لە ماپەی :
https://fairouziyat.com/lyrics/%D9%82%D8%B5%D8%A7%D8%A6%D8%AF/%D8%A3%D8%B9%D8%B7%D9%86%D9%8A%20%D8%A7%D9%84%D9%86%D8%A7%D9%8A.html